

Циб Ірина Сергіївна

курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

ПОЛІГРАФ ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ ДЛЯ З'ЯСУВАННЯ ІСТИНИ

Актуальність теми обумовлено стрімкими трансформаційними процесами українського суспільства, що перебуває в активному розвитку і реалізує намагання стати громадянським. У зв'язку з такими подіями існує нагальна необхідність удосконалення системи отримання достовірних відомостей під час досудового розслідування не тільки слідчими підрозділами, а й працівниками сектору оперативно-розшукової діяльності.

В умовах антикорупційної реформи, та загалом євро-інтегрування виникла потреба в удосконаленні методичного та технічного забезпечення органів Національної поліції задля встановлення істини по суті справ, які перебувають під їх контролем, у їх компетенції.

Одним із таких допоміжних засобів є поліграф. На сьогоднішній день, проблема використання можливостей поліграфа в розслідуванні злочинів

залишається відкритою та дискусійною. Це пов'язується з тим, що такий вид діяльності не всесторонньо врегульований на законодавчому рівні.

Дійсно, відсутня належна кількість інформації про підстави й умови використання поліграфа під час досудового розслідування в чинному кримінальному процесуальному законодавстві, а також ведуться дискусії щодо його доцільності, ефективності застосування як доказу в цілому.

Проблемними питаннями використання поліграфа в розслідуванні злочинів займалися учені в різні періоди розвитку нашої держави. Зокрема, варто назвати таких авторів, як Р.С. Белкін, О.В. Белюшина, С.В. Ігнатова, Ю.К. Орлов, Г.К. Кравцова, Я.В. Комісарова, О.І. Мотлях, Ж.Ю. Половнікова, М.А. Селіванов, А.П. Сошніков, Т.Р. Морозова, Ю.І. Холодний та інші.

Поліграф як різновид психофізіологічної апаратури реєструє певні фізіологічні зміни особи, яка, перебуваючи на допиті, намагається брехати, у тому числі показники дихальної і серцево-судинної діяльності, гальванічний опір шкіри. Тобто сучасний поліграф, будучи комплексним аналізатором фізіологічного стану людини, одночасно записує показання частоти її серцевих скорочень, артеріального тиску, дихання, потовиділення на пальцях.

Ще у 1961 році громадськості було представлено три гіпотези, які пояснюють ефективність поліграфічного дослідження, одна з яких пов'язана зі страхом перед наслідками: коли суб'єкт визнає, що стикається з негативними наслідками певних дій (тобто з можливістю тюремного ув'язнення, фінансових втрат або з хвилюванням, якщо обман буде виявлено), він починає боятися цього дослідження. Ця емоційна реакція активує вегетативну нервову

систему, зміни якої відстежують і записують.

Серед фізіологічних ознак, які записують поліграфи, першою була серцево-судинна діяльність, закономірно пов'язана зі станом особи, яка бреше. Цю закономірність — збільшення артеріального тиску і частоти серцевих скорочень особи, коли з її вуст звучали брехливі відповіді, — вперше зареєстрував італійський кримінолог Ч. Ломброзо [1].

У 1910-і роки дослідження засвідчили зміни у співвідношенні вдихання і видихання повітря під час дихання людини, коли вона обманює. Використовуючи результати цих досліджень, у тому числі висновки Ч. Ломброзо, студент-медик Дж. Ларсон, що працював у відділі поліції міста Берклі, у 1921 році винайшов перший поліграф, який дозволяв одночасно простежити кров'яний тиск особи та її дихання [1]. При цьому Ларсон припускав, що порушення тиску та дихання означає брехню суб'єкта.

Зміни «опору шкіри» людини, яка бреше, вперше продемонстрував Л. Кілер [2]. Він довів, що людина, яка бреше, має вищий рівень потовиділення, ніж та, що каже правду. Це зменшує опір шкіри через більш високі концентрації негативно заряджених іонів хлору на поверхні шкіри.

Загалом поліграфологія та психофізіологічна детекція брехні засновані на теорії, яку можна перевірити за допомогою наукових методів. Будь-яке свідоме зусилля задля обману викликає в індивіда мимовільні неконтрольовані фізіологічні реакції, а саме: реакції артеріального тиску, периферичного амплітудноімпульсного дихання та електродермальні зміни.

Авторитетні вчені у цій галузі А.Р. Лурія та Ю.І. Холодний першими визначили явище, що лежить в основі процедури перевірки на поліграфі. Воно було сформульовано як психофізіологічний феномен.

Психофізіологічний феномен базується на тому, що зовнішній стимул (слово або предмет, фотографія), який несе людині значущу в конкретній ситуації інформацію про подію, відображену в його пам'яті, викликає фізіологічну реакцію, яка перевищує реакцію на однорідні стимули, що пропонують у тих самих умовах, але які не пов'язані із зазначеною подією та не дають людині ситуаційно значущої інформації [3, с. 97].

Поліграфолог робить висновок про щирість або нещирість особи, порівнюючи показники фізіологічних реакцій, отриманих за допомогою поліграфа під час спеціально організованого опитування.

З огляду на зазначене можна дійти висновку, що ідеальні сліди в пам'яті людини матеріалізуються під час допиту та застосування поліграфа, і їх можна перевірити у подальшому.

Отже, поліграф дозволяє фіксувати зміни тих процесів, які відбуваються в організмі людини і невидимі або погано помітні без його використання [4, с. 194].

Тож, спираючись на все вище викладене, можна казати, що на сьогоднішній день, даний вид так би мовити, психофізіологічної експертизи застосовується здебільшого з метою профілактики отримання достовірної інформа-

ції, тобто ще один вид перевірки вірності доказів.

Щодо застосування її під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, дане питання залишається відкритим і неврегульованим. Однією з перших сумнівних причин щодо використання як доказів результатів опитування особи за допомогою поліграфа є наявність активних дискусій про надійність та достовірність методик психофізіологічного дослідження.

1. Моисеева Т. Ф. Проблемы использования полиграфа в судебной экспертизе / Т. Ф. Моисеева // Про актуальні питання судово-експертного та техніко-криміналістичного забезпечення розкриття і розслідування злочинів : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 17 черв. 2010 р.). – Київ : Еліт Принт, 2010. – С. 24–27.

2. Аудиовізуальна психофізіологічна діагностика людини: історія, теорія, практика : монографія / [П. Д. Біленчук, О. І. Мотлях, О. М. Рибальченко, І. П. Усіков] ; за ред. П. Д. Біленчука. – Київ : Атіка, 2015. – 419 с.

3. Холодный Ю.И. Применение полиграфа при профилактике, раскрытии и расследовании преступлений / Ю.И. Холодный. — М., 2005. — 160 с.

4. Черкасова Е.С. О проблемах использования опроса с применением полиграфа в качестве доказательства в уголовном судопроизводстве / Е.С. Черкасова // Вестник НГУ. —2011. — Вып. 1. — С. 194—202.

Циб Ірина Сергіївна

курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування ДДУВС

Науковий керівник –
старший викладач кафедри
криміналістики, судової медицини
та психіатрії, к.ю.н. **Павлова Н.В.**

СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

На сьогоднішній день роль судової експертизи набуває все більш важливого значення і, можна стверджувати, що проведення експертизи є одним із найприоритетніших засобів з'ясування істини у справі. Висновок експерта є одним з джерел доказів, передбачених кримінальним процесуальним законодавством. Водночас, не маючи наперед встановленої сили, він висновок експерта підлягає обов'язковій оцінці всіма суб'єктами доказування. Ряд вітчизняних вчених-науковців присвятили свої праці розгляду даного питання, а саме: Л.Ю. Ароцкер, Р.С. Белкін, А.І. Вінберг, О.О. Ейсман, Н.І. Клименко, В.Я. Колдін, В.П. Колмаков, О.М. Моїсєєв, М.В. Салтевський, М.Я. Сегай, В.П. Шибіко, О.Р. Шляхова та ін.

Слід зауважити, що у чинному кримінально-процесуальному кодексі України передбачається існування інституту «альтернативної» та «незалеж-